

Гаяш О.В.
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри фізичної реабілітації
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

*МЕТОДИ І ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ*

Однією з актуальних проблем сучасної освіти є проблема підвищення ефективності навчально-виховного процесу в умовах інклюзії. Її розв'язання передбачає вдосконалення прийомів і методів навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з інтелектуальними порушеннями, пошук нових, ефективніших шляхів формування знань, які враховували б реальні можливості цих учнів та умови, в яких протікає їх навчальна діяльність.

На думку А. Колупаєвої, щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, зумовлені їхнім рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальні матеріали тощо [1].

С. Миронова зазначає, що для навчання дітей з інтелектуальними порушеннями (далі - ІП) використовують ті самі методи, що й для дітей з типовим розвитком, проте особливості психофізичного розвитку учнів обумовлюють інші способи застосування цих методів. Зокрема, методи навчання повинні бути корекційно-розвивальними [2].

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи пізнавальні здібності та можливості учнів з ІП, конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення корекційно-розвивальних завдань та орієнтованих очікуваних результатів, зазначених у програмі [3].

Значна своєрідність у відборі та застосуванні методів навчання дітей з ІП існує у групі методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Як відомо, до цієї групи входять такі підгрупи методів: перцептивні

(методи словесної передачі, слухового та/або зорового сприйняття навчального матеріалу й інформації з організації та способу його засвоєння; наочні, практичні методи); логічні (індуктивний та дедуктивний); гностичні (репродуктивні, проблемно-пошукові дослідницькі).

Відбір методів із зазначених груп для корекційно-педагогічної роботи з дітьми з ІІІ визначається низкою факторів.

По-перше, у зв'язку з порушеннями у розвитку перцептивної сфери в учнів значно звужені можливості повноцінного сприйняття слухової, зорової, тактильно-вібраційної та іншої інформації, що виступає в якості навчальної. Відхилення у розумовому розвитку також не дають можливості повноцінного сприйняття навчальної інформації. Тому перевага надається методам, які допомагають найповніше передавати, сприймати, утримувати і переробляти навчальну інформацію у доступному для учнів вигляді, спираючись на збережені аналізатори, функції, системи організму, тобто відповідно до природних особливих освітніх потреб даної дитини.

У підгрупі перцептивних методів на початкових етапах навчання дітей з ІІІ на першому місці знаходяться практичні та наочні методи, що формують сенсомоторну основу уявлень та понять про пізнавальну дійсність, доповненням до цих методів є методи словесної передачі навчальної інформації.

По-друге, як відомо, у дітей з ІІІ порушений розвиток мовлення. Це означає, що на початкових етапах навчання мовлення вчителя, його словесні пояснення, словесні методи загалом не можуть використовуватися як провідні.

По-третє, у дітей з ІІІ переважає наочне мислення, наявні труднощі у формуванні словесно-логічного мислення, що, в свою чергу, значно обмежує можливості використання в освітньому процесі логічних і гностичних методів, у зв'язку з чим надається перевага індуктивному методу, а також методам пояснювально-ілюстративним, репродуктивним та частково пошуковим.

В організації навчальної діяльності беруть до уваги рівень знань, темп роботи, динаміку втомлюваності, обсяг пам'яті, стійкість уваги, довільність психічних процесів дитини, рівень розвитку її мовлення та ін. [2].

Відзначимо моменти, на які слід зробити акцент:

1. На уроках з дітьми з ІІІ слід використовувати наступні методичні прийоми:

- ✓ максимальна розгорнутість і поділ складних понять та дій;
- ✓ уповільненість темпу навчання, що відповідає уповільненості протікання психічних процесів;
- ✓ виділення основних істотних ознак досліджуваних явищ;
- ✓ дотримання при визначенні обсягу матеріалу, який вивчається, принципу необхідності та достатності;
- ✓ посилення практичної спрямованості матеріалу, що вивчається.
- ✓ наявність пропедевтичних періодів у навчанні;
- ✓ опора на життєвий досвід, що обумовлено конкретністю мислення дитини;
- ✓ покрокове пред'явлення інструкцій і завдань;
- ✓ поетапний контроль за виконанням завдань;
- ✓ повторення учнями інструкції до виконання завдання;
- ✓ підбір завдань з урахуванням інтересів і потреб в пізнавальній діяльності;
- ✓ мовленнєвий супровід дій на кожному етапі формування прийому розумової діяльності;
- ✓ здійснення диференційованого керівництва навчальною діяльністю дитини, що передбачає проектування, направлення та регулювання, а водночас і виправлення дій учнів членуванням цілісної діяльності на окремі частини, операції та ін.

2. Діти з ІІІ зазвичай мають слабку пам'ять, тому матеріал треба подавати невеликими «дозами» та звертати увагу на багаторазове повторення вивченого матеріалу. З цією метою урізноманітнювати прийоми і види робіт на

закріплення вивченого матеріалу, застосовувати дидактичні ігри і лише після засвоєння цього матеріалу давати складніший новий матеріал.

3. Для дітей з ІІ завдання має бути сформульоване як в усному, так і в письмовому вигляді; має бути коротким, конкретним, розділене на кілька етапів.

4. У дітей з ІІ переважає конкретно-наочне мислення. На нього й треба спиратися у доборі навчального матеріалу. Для цього слід застосовувати зрозумілу яскраву наочність (предметні картинки, рахунковий матеріал, малюнок-схему до задачі тощо).

5. Під час уроку, доводиться скорочувати час виконання завдань (якщо це питання до тексту – то обговорити можна два, три питання, текст теж доцільно прочитати не в повному обсязі, тому що діти з ІІ дуже швидко втомлюються).

6. При відповідях на запитання дитині з ІІ, яка відповідає, необхідно дати трохи більше часу на обмірковування.

7. Процес навчання необхідно збагачувати методами, що мотивують до учіння. Наприклад, використання різних видів ігор, створення ігрових моментів, моделювання реальних ситуацій тощо [2].

Коли в інклюзивний клас приходять дитина з ІІ, вчителю треба будувати роботу, спираючись на сильні сторони дитини. Не треба акцентувати увагу на тому, що дитина не вміє робити. Так, можна розділити сторінку на дві колонки. У першій написати, які труднощі має дитина, а в другій – які сильні сторони. Вчитель і асистент вчителя мають постійно аналізувати ці записи. Наприклад, за три місяці труднощі можуть здатися значно легшими. Для кращого розуміння наведемо зразок у таблиці [4].

Опора на сильні сторони

Труднощі	Сильні сторони
Дитина не розуміє складні дворівневі інструкції	Дитина слідує простим побутовим інструкціям
Дитина не може писати слова	Дитина може замальовувати літери
Не пише під диктовку	Списує з дошки чи з індивідуальної картки

Так само колонки допомагають адаптовувати завдання. Наприклад, дитина не вміє писати слова, але вміє замальовувати літери. Тоді в класі, коли дітям дають завдання писати слова, у дитини з ІІ має бути аркуш, на якому вже прописані ці слова, але їй треба замалювати літери. Тобто вчитель дає спрощене та доступне завдання.

Отже, методи і прийоми навчання дітей з ІІ в умовах інклюзивного навчання мають бути спрямовані не лише на формування знань, умінь і навичок учнів, а й на корекцію їх психофізичного розвитку. При відборі і композиції методів навчання враховуються як віддалені корекційно-освітні завдання, так і найближчі, конкретні цілі навчання, наприклад формування певної групи умінь, активізація словника, який буде необхідний для освоєння нового матеріалу та інших.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навчально-методичний посібник]. Київ : АТОПОЛ, 2010. 96 с.
2. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с.
3. Чеботарьова О. В., Гладченко І. В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.
4. Як працювати з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Методи та поради. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-pratsyuvaty-z-ditmy-z-intelektualnymy-porushennya-metody-ta-porady-2/> (дата звернення 10.03.2023р.).